

27.06.2024 17:34

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 6031

Tarih : 26.06.2024

about:blank

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

Sezai TEMELLİ

Muş Milletvekili

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi

Grup Başkanvekili

Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT

Kars Milletvekili

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi

Grup Başkanvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	İçişleri
Tarih: 27-6-2024	Esas No: 2/2243

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LIGI
26 Haziran 2024
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
26 Haziran 2024
No: 1647569

GENEL GEREKÇE

Demokrasinin temel kurumları olan yerel yönetimler, halkın yönetime katılmasını sağlayan ve halka kendi kendilerini yönetme imkanı sağlayan önemli kuruluşlardır. Ancak buna rağmen Türkiye’de merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişki, yerel yönetimler için evrensel bir norm haline gelmiş olan “demokratiklik” özelliğine aykırı bir hal almıştır.

Dönem dönem olumlu düzenlemeler yapılsa da yerel yönetimlerin anayasa serüvenleri antidemokratik seyretmiştir. 1921 Anayasası, -eksik gördüğümüz birçok yanına rağmen- yerel yönetimlere en özerk yaklaşan anayasa olmuştur. Dönemin koşulları göz önüne alındığında yerel yönetimlerin özerk ilkelere sahip olması adına önemli katkılar sağladığı söylenebilir. 1924 Anayasası ise 1921 Anayasası’nın gerisine düşerek merkeziyetçi bir anlayışla yaklaşmıştır. 1961 Anayasa’sı ile bir kısım olumlu düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelere göre yerel yönetimlerin “genel karar organlarının halk tarafından” seçilmesi ve bu seçilmiş organların “organlık sıfatını kazanmaları ve kaybetmeleri konusundaki denetiminin ancak yargı yolu ile” olması hüküm altına alınmıştır. 1982 Anayasası ise bu hükme yerel yönetimlerin özerkliği açısından tehlikeli bir istisna getirmiştir. Bu istisna 127. Maddede şöyle düzenlenmiştir: “Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.”

Bu hüküm, yargının hiçbir dönem bağımsız ve tarafsız olmadığı Türkiye’de iktidarların elinde politik bir araca dönme potansiyeline sahiptir. Yargı bağımsızlığının olmadığı bir ülkede istenen bir belediye eşbaşkanı hakkında bir soruşturma başlatmak iktidarın talimatına bağlıdır. Ayrıca yıllar süren yargılama süreçleri de “geçici tedbir” olması gereken tedbiri, kalıcı bir hale dönüştürebilmektedir. Nitekim bu kuralın Anayasada yer almasının ardından siyasal iktidarlar, bu yetkilerini kullanarak, çok sayıda belediye başkanını görevden uzaklaştırmışlardır.

Yerel Yönetimlerin demokrasi tartışması içerisindeki yeri ve önemi sürekli artmaktayken ve mevcut Anayasa'daki ilgili madde antidemokratik özellikler barındırıyorken, yapılması gereken yerel yönetimlere dair demokratik adımlar atmaktır. Ancak 15 Temmuz 2016 darbe girişimi iktidar tarafından fırsata çevrilmiş ve belediye başkanlarının merkezi yönetimce görevden alınmasını kolaylaştıran bir düzenleme 674 sayılı OHAL KHK'sı ile getirilmiştir.

OHAL KHK'si ile getirilen ve yasalaşan düzenlemeler öncesi, bir belediye başkanı hakkında soruşturma veya kovuşturma açılmışsa İçişleri Bakanlığı'nın tasarrufunda kesin hükme kadar görevden uzaklaştırma kararı alınabiliyordu. Bu geçici "önlem" sürecinde de belediye meclisi toplanıp kendi üyeleri arasından bir başkanvekili seçiyordu. Ayrıca isnat edilen suçun görevle ilgili olması da gerekiyordu.

19 Ağustos 2016 tarihinde 411 sayılı Torba Yasa kapsamında "Belediyelere kayyım atanmasını öngören yasa teklifi" TBMM'de görüşülmüş ancak HDP Grubu'nun etkin muhalefetiyle söz konusu düzenleme torba yasadan çıkarılmıştır. İsteddiği sonuca TBMM çatısı altında ulaşamayacağını anlayan AKP, 4 Eylül 2016'da 674 sayılı torba KHK ile 5393 sayılı Belediye Kanunun 45. Maddesine ekleme yapmıştır.

Söz konusu torba KHK düzenlemesiyle beraber hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı olup olmadığına bakılmaksızın, "dava, soruşturma açılması yeterli görülerek" seçilmiş belediye eşbaşkanlarının yerlerine kayyımlar atanmasının önü açılmıştır. Büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı'nın diğer belediyelerde valinin belirleyeceği kişilerin atanabilmesi sağlanmıştır. 674 sayılı torba KHK ile sadece halk iradesiyle seçilmiş eşbaşkanlar görevlerinden alınıp belediyeler gasp edilmiş, yine halk iradesiyle seçilmiş belediye meclisleri, encümen ve komisyonlar da atanmış memurların kontrolüne bırakılmıştır.

674 sayılı KHK'nın getirdiği hükmün problemli bir diğer yanı, belediye başkanı "terör" nedeniyle görevden uzaklaştırıldığı durumda neredeyse otomatik olarak belediye meclisinin de işlevsiz kalmasıdır. 674 sayılı KHK, "belediye meclisleri yeni atanan kişinin çağrısı olmaksızın toplanamaz" demektedir. Bu meclisin de işlemesine engel olduğu gibi seçimle göreve gelmiş

organların hiçbirinin görevini yapamamasına neden olmaktadır. Bu da belediyelerin doğrudan merkezi yönetime bağlanması demektir.

Ayrıca düzenleme görevden uzaklaştırmayı kalıcı hale getirmiştir. Buna bağlı olarak da geçici görevden uzaklaştırmalarda belli periyotlarda bir yeniden değerlendirme ve gerekiyorsa göreve iade etme imkânlarını ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle Bakanlığa yargısal süreç sonuçlanana kadar hukukî yönden denetlenemez bir yetki alanı tanınmıştır.

Anayasanın 123. ve 127. maddelerinde kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu ve denetimlerinin nasıl yapılacağı belirtilen belediyeler, böylece merkezi yönetimin birer taşra örgütüne dönüştürülmüştür. Türkiye'nin de imzaladığı uluslararası anlaşmaların, özellikle Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın en temel kriteri olan karar organları 'seçimle iş başına gelen yerel yönetim' ibaresi yerle bir edilmiştir.

Söz konusu KHK'ye dayandırılarak DBP'den seçilen belediyelere 11 Eylül 2016 tarihi itibarıyla el konulmaya başlanmıştır. Kayyım atamaları; 3 büyükşehir, 7 il, 63 ilçe ve 22 belde olmak üzere DBP'li toplam 95 belediyede gerçekleşmiş ve belediyelere devletin memurları, yani atanmışlar getirilmiştir. Halkın seçilmiş iradesini temsil eden 93 belediye eşbaşkanı da hukuk dışı gerekçelerle tutuklanmıştır. 31 Mart 2019 yerel seçimlerinden sonra HDP'li 6 belediye eşbaşkanına, 45 belediye meclis üyesine, 3 il genel meclisi üyesine mazbataları verilmemiş, aynı yıl 48 HDP'li belediyeye kayyım atanmış, yine belediye başkanları ve meclis üyeleri tutuklanmıştır.

Son yerel seçimlerden sonra ise Hakkari Belediye Eşbaşkanımız Mehmet Sıddık Akış görevden alınmış ve yerine kayyım atanmıştır. Mehmet Sıddık Akış'ın hukuk dışı bir gerekçe ile 3 Haziran 2024 tarihinde gözaltına alındığı saatlerde Hakkâri Belediyesi polis ablukasına alınmış ve belediyenin giriş çıkışları kapatılmıştır. Partimize ve belediye yetkililerine resmi bir tebligat yapılmadan İçişleri Bakanlığı sosyal medya paylaşımı ile eşbaşkanımızın geçici olarak görevden alındığını ve yerine Hakkâri Valisi'nin kayyım olarak atandığını açıklamıştır. 10 yıldır devam eden, 60 celse görülmesine rağmen karar verilmemiş olan, soruşturmasının ilk adımından karar duruşmasına kadar hukuk dışı yürütülen bir yargılama sonucu eşbaşkanımız seçildikten ve yerine kayyım atandıktan sonra alelacele karar verilip cezaya hükmedilmiştir. Bu dosyanın soruşturma aşamasındaki polisler, TEM şube müdürü, savcı ve sulh ceza hakiminin

FETÖ üyesi olduklarına dair kesinleşmiş mahkumiyet hükümleri bulunmaktadır. Davada soruşturma aşamasında 2 açık tanık eş başkanımız aleyhine ifade vermiş, ancak avukat eşliğinde verdikleri ilk ifadelerinde bu beyanlarını baskı altında verdiklerini beyan ederek geri çekmişlerdir. Bu hususlar dosyadaki sayısız hukuk dışılığına sadece birer örnektir.

Darbenin bir nimet olarak görülüp kayyım atamalarına başlandığı 2016 yılından bu yana yoğunlukla Kürtlerin yaşadığı il, ilçe ve beldelerde bugüne kadar toplam 144 kayyım atanmıştır. Kürtlerin yoğun yaşamadığı, diğer partilerin kazandığı ve belediye başkanının görevden alındığı 15 belediye de ise belediye başkan vekilliği için belediye meclisi tarafından seçim yaptırılıp belediye başkan vekili seçilmiştir.

Kayyım atamasından sonra iktidar ortaklığı tarafından “ dosyası olanlar bilerek aday yapıldı, dosyası olanları aday yapmasaydınız” gibi partimiz aleyhine akıl dışı bir kara propaganda yapılmaya başlanmıştır. Öncelikle belirtmek isteriz ki belediye eşbaşkanlarımız hakkında başlatılan soruşturma/kovuşturma dosyaları iktidarın kendine bağımlı kıldığı, adı rüşvetle, çete/mafya liderleriyle anılan yargı tarafından başlatılmıştır. Yine birçok eşbaşkanımızın yargılama süreçleri Mehmet Sıddık Akış örneğinde olduğu gibi FETÖ’cü hakim savcılar tarafından başlatılmış ya da hakkında hüküm verilmiştir. Görevden uzaklaştırılıp, yerine kayyım atanan belediye eşbaşkanlarının hukuksal durumu, eşbaşkanların tamamına atılı olan suçlamalar, belediye görevlerinin dışındadır. Yani yurttaşa hizmet sunma, haklarını koruma, katılımını etkinleştirme gibi belediyecilik çalışmalarını içermemektedir. Daha çok ifade ve düşünce özgürlüğü kapsamında olan ve parti kimliği ile yapılan değerlendirmeler söz konusudur. Eşbaşkanların tutuklanma gerekçeleri; ihtimaller üzerine kurgulanmış, Yargıtay’ca kabul görmeyen gizli ya da açık tanık beyanlarına dayandırılmıştır ve iddiaların birçoğu çürütülmekle beraber hukuki kumpaslar da çürütülmüştür. Birçok belediye eşbaşkanımızın ise seçilmeden önce hakkında bir soruşturma bulunmayıp seçildikten sonra haklarında suç ihtiva etmeyen tam aksine ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü gibi Anayasa tarafından güvence altına alınan haklarını kullandığı için soruşturma açılmıştır. Bu dosyaların kayyım atamaya gerekçe yapılmak için kurgulandığına yerine kayyım atanan önceki dönem Ergani Belediyesi Eşbaşkanımız Ahmet Kaya önemli bir örnektir. Ahmet Kaya hakkındaki düzmece dosyadan beraat etmesine rağmen görevine iade edilmemiştir.

Tüm bunlar kayyım siyasetinin ve kayyıma gerekçe yapılan düzenlemenin Kürt halkının seçme-seçilme hakkını, siyaset yapma olanaklarını ortadan kaldırdığını göstermektedir. 2016 yılından bu yana kayyım uygulaması Kürtlerin yoğunlukla yaşadığı illerde seçim sonuçlarını hükümsüz bırakmış ve böylelikle Kürt halkını yurttaşlık haklarından mahrum etmiştir.

Kayyım politikaların Kürt halkına tek zararı, seçme seçilme hakkının ihlal edilmesi, halk iradesinin yok sayılması olmamış; yolsuzluk, rüşvet, talan, usulsüzlük kayyımların belediyelerde temel yönetim anlayışı olmuştur. Kayyım atamalarının ardından, yerel yönetimlerde birçok usulsüzlük ve hukuksuzluk yaşanmış, bu durum defalarca kamuoyuna yansımış olmasına rağmen hiçbir siyasi sorumluluk alınmamış, denetim görevleri yerine getirilmemiştir. Kamu kaynaklarının kişisel ihtiyaçlar ve/veya rant uğruna hoyratça kullanılması, ihale süreçlerinde şeffaflığın ve adil rekabetin hiçe sayılması, belediye hizmetlerinin nitelik ve nicelik açısından çoraklaştırılması, bu dönemin en belirgin özellikleri olarak açığa çıkmıştır. Belediyeler, bölgeleri içerisinde halka hizmet sunan kamu idareleri olmaktan çıkarılmış, halkın vergileriyle oluşan bütçe, şeffaflıktan uzak bir şekilde yandaş kurumlara aktararak, usulsüz harcamalarla eritilmiştir. Kayyımların halkın parasını nasıl israf ettiği, kayyım atanan Hakkari’de açıkça görülmüştür. Yerel seçimlerde AKP’nin adayları için yürütülen seçim kampanyasının masrafı, 29 milyon 939 bin 764 TL, belediye bütçesinden karşılanmıştır. Yani Hakkari halkına hizmet üretmek için kullanılması gereken bütçe, adayın seçim kampanyası için kullanılmıştır. Seçim arifesinde yapılan ihalelerin toplam bedeli ise 25 milyon 820 bin TL olarak tespit edilmiş, seçimden önceki bir aylık süreçte toplam 56 milyon 446 bin 583 TL’nin olağan dışı harcamalara ayrılmıştır. Kayyım atanıp tutuklanan Hakkari Belediyesi Eşbaşkanımız Akış, belediyenin tespit edilebilen borcunu 315 milyon 705 bin TL olarak açıklamıştı. Tüm bunlara rağmen kayyım Ali Çelik’in tekrardan kayyım olarak atanması manidardır.

Kayyım uygulamasının yerel yönetimler üzerindeki olumsuz yansımaları, seçimle elde edilemeyen belediyelerin vesayetle elde edilmesine olanak sağlaması, kayyımların atandığı yerelerde yarattıkları tahribatlar bu uygulamanın mevzuattan kaldırılması için düzenleme yapılmasını zorunlu kılmıştır. Sadece kayyım atamasına olanak veren yasa maddeleri değil, belediye eşbaşkanlarının görevden uzaklaştırılmalarına olanak sağlayan maddelerin de demokrasinin temel ilkeleri, hukukun üstünlüğü, temel insan hak ve özgürlükleri gibi evrensel kurallar gereğince demokratikleştirilmesi gerekmektedir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 45 inci maddesinin (b) bendi, bu bend ile eklenen Ek Fıkra ve geçici 9 uncu maddesi yürürlükten kaldırılarak başta Anayasa md. 2, 123, 127 ve 67 olmak üzere Anayasa'nın birçok maddesine aykırı olan kayyım uygulamalarına son verilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE 2- 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 47 inci maddesinde değişiklik yapılarak belediye başkanlarının görevlerinden uzaklaştırılmalarına sebep olacak görevlerinden kaynaklı suçlar teker teker sayılmıştır. Ayrıca görevden uzaklaştırma kararının gözden geçirilmesi için belirlenen "iki ayda bir" periyodunun "ayda bir" olacak şekilde değiştirilmesi amaçlanmıştır.

MADDE 3- Anayasaya aykırı olarak görevden alınan ve yerine kayyım atanan DEM Partili Belediye başkanlarının görevlerine iadesi amaçlanmıştır.

MADDE 4- Yürürlük maddesidir.

MADDE 5- Yürütme maddesidir.

**3/7/2005 TARİHLİ VE 5393 SAYILI BELEDİYE KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK
YAPILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 45 inci maddesinin (b) bendi, bu bend ile eklenen Ek Fıkra ve geçici 9 uncu maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2- 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 47 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 47- Görevleriyle ilgili zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçlarından biri nedeniyle haklarında soruşturma veya kovuşturma açılan belediye organları veya bu organların üyeleri, kesin hükme kadar İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılabilir.

Görevden uzaklaştırma kararı ayda bir gözden geçirilir. Devamında kamu yararı bulunmayan görevden uzaklaştırma kararı kaldırılır.

Görevden uzaklaştırılanlar hakkında; kovuşturma açılmaması, kamu davasının düşmesi veya beraat kararı verilmesi veya görevden düşürülmeyi gerektirmeyen bir suçla mahkûm olunması durumunda görevden uzaklaştırma kararı kaldırılır.

Görevden uzaklaştırılan belediye başkanına, görevden uzak kaldığı sürece aylık ödeneğinin üçte ikisi ödenir ve bu süre içinde diğer sosyal hak ve yardımlardan yararlanmaya devam eder.

MADDE 3- - 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'na aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 13- 31 Mart 2019 tarihi ile bu maddeyi ihdas eden Kanunun yayımı tarihi arasındaki 45. Maddenin mülga ikinci fıkrası uyarınca görevden uzaklaştırılan ve yerine kayyım atanan belediye başkanları bu maddenin yayımı tarihi itibarıyla görevlerine iade edilmiş sayılır. 45 inci maddenin mülga ikinci fıkrası uyarınca görevlendirilenlerin görevleri bu maddenin yayımı tarihi itibarıyla sona ermiş sayılır.

MADDE 4- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 5- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.